

ли закопани въ земята, а клоноветъ отвънъ заплѣтени, и 4) 8 рѣда шахматобразно-расположени вълчи ями прѣдъ засѣжитъ; между вълчитъ ями и крайнитъ вълчни ровове били нахвърлени острокрайщници (шос-трапи). Тѣзи укрѣпления можтъ да даджтъ въобще понятие за полскитъ укрѣпления на римлянитъ въ това време.

Правилнитъ обсади се извършвали прѣимущественно чрѣзъ *насипь* (agger), значението и цѣльта на които се обясниха по горѣ. Заедно съ издиганieto на насипа устройството му постепенно прикривали съ дървени щитове (crates, plutei, днесъ блинди, мантилети). Посрѣдствомъ тѣзи насипи се приближавали до градскитъ стѣни, разбивали ги съ стѣнобойни орджия или ги събаряли чрѣзъ подкопи. Всичкитъ обсади на Цезаря се извършвали чрѣзъ насипи, и нѣкои отъ неговитъ насипи имали извѣтрѣдна височина, широчина и дебелина. Тѣй, напримѣръ, при обсадата на Аварикъ въ Галлия (днесъ Буржъ въ Франция) насипа на Цезаря ималъ 330 фута или по вече отъ 95 метра широчина. Но най голѣмия насипъ билъ, мислимъ, направенъ отъ Силла при обсадата на Масада. Той ималъ 286 фута височина, върху него се намирало едно укрѣпление (подобно на днешния кавалеръ) отъ 70, а върху укрѣплението — една кула отъ 85 фута височина, което съставлявало всичко 441 футъ (по вече отъ 130 м.) височина надъ земната повърхность!

Подкопитъ се употрѣбавали твърдъ често и се извършвали много разнообразно. Особенно внимание заслужаватъ подкопнитъ работи, които извършилъ Силла при обсадата на Атина.

Подвижнитъ машини, които се употрѣбавали отъ римлянитъ въ пра-

вилнитъ обсади, състояли отъ 1) *подвижни скрити ходове* (vineae, musculi и др.) и *щитове* (plutei и др.); — 2) *костенурки* (testudines) отъ разни устройства, назначения и наименования; — 3) *подвижни кули* (turre ambulatoriae), въобще отъ три вида голѣмина: *малки* или 10-ярусни имали до 180 фута височина и до 50 широчина, *средни* или 15-ярусни — до 270 фута високи и до 60 широки, и *големки* или 20-ярусни — до 360 фута високи и до 70 широки; тѣзи размѣри впрочемъ се измѣнявали доста различно; въ труднитъ и продължителни обсади, като, напримѣръ, въ обсадата на Масилия отъ Цезаря, близо до градския ровъ строили даже неподвижни, каменни кули; — най послѣ 4) *стѣнобойни орджия* (terebrae), главния видъ отъ които билъ *тарана* (aries), значително усвършенствуванъ вече въ това време въ устройството си и обикновенно прикритъ, заедно съ хората, които дѣйствували при него, съ костенурки (testudines arieratae), или се тургалъ въ долнитъ яруси на подвижнитъ кули (turre arieratae): — дължината на таранитъ се простирала отъ 15—35 метра, тежестъ до 1500 klg. и по вече, а за дѣйствие при всѣки таранъ се изисквало отъ 100 до 1000 души, раздѣлени на смѣни.

Метателнитъ орджия се раздѣляли: по устройството и дѣйствието си — на *катапулти* (catapultae) и *баллисти* (ballistae), а по голѣмина на *големки* или *тежки* и на *малки* или *леки*. Голѣмитъ катапулти хвърляли голѣми копия, снопъ стрѣли и другъ родъ тѣла *хоризонтално*, на расстояние отъ 400 до 800 крачки, и се употрѣбавали само при отбрана на градове и полски укрѣпления. Малкитъ катапулти или *скорпиони* хвърляли сжщо копия и стрѣли *хоризонтално*, но на расстояние само